

מצב ענף הצאן 2019

דורית כבביה¹*

¹ תחום צאן - שה"מ doritka@moag.gov.il

ענף הצאן בישראל מהווה כ-3.6% מערך התפוקה החקלאית. הענף מורכב משני גידולים כבשים ועיזים, הכוללים שתי שלוחות גידול לבשר (בעיקר טלאים), וגידול דו-תכליתי לחלב ולבשר. הפריסה העיקרית היא ביישובי הפריפריה בדרום ובצפון: כ-38% מעדר הכבשים בישראל גדל במחוז הנגב (רובו בעדרי הבדואים), וכ-45% מעדר העיזים גדל בצפון הארץ (מחוז גליל-גולן). גודל המשקים המסחריים נע בין כמאה ראש לאלפיים ראש אמהות. לצדם מאות משקים שמגדלים רק טלאים, או מחזיקי עדר לא מסחרי בו ראשים בודדים עד 100 ראש. קיימת שונות גדולה בגזעים, בשיטות הגידול, במידת השימוש במרעה, בתשתיות וביצרנות החלב והבשר. גידול הצאן בישראל מאופיין בממשק אינטנסיבי, כשמיעוט מהצאן יוצאים למרעה עונתי או מלא, כך שלרוב הממשק מבוסס על מזון מוגש בלבד.

היקף ענף הצאן:

מצבת הצאן, המבוססת על דיווחי חיסוני צאן של השו"ט לשנת 2018, מונה כ-347 אלף ראשי צאן בוגרים (ירידה של 10% בהשוואה לשנת 2017), המוחזקים על ידי כ-1,000 מגדלים מסחריים משלושת המגזרים: היהודי, הערבי (בצפון) והבדואי (בדרום), ועל ידי למעלה מאלפיים מגדלים שמחזיקים עדר קטן ממאה ראש בוגרים.

ערך הייצור של ענף הצאן (חלב ובשר כבשים ועיזים):

בשנת 2018 העריך הלמ"ס את הייצור של ענף הצאן בכ-1.092 מיליארד ₪ (ירידה של כ-1% לעומת שנת 2017); ייצור בשר צאן הסתכם בכ-933 מיליון ₪; וייצור החלב הסתכם בכ-158 מיליון ₪.

טבלה 1: ערך הייצור בענף הצאן לשנים 2017/18 במיליוני ש"ח

שינוי באחוזים	ערך לשנת 2017	ערך לשנת 2018	
-1%	1,101	1,092	ענף הצאן
-13%	75	65	חלב כבשים
-4%	97	93	חלב עיזים

כבשים לבשר	866	847	2%
עיזים לבשר	67	82	-18%

שיווק בשר צאן:

בשנת 2018 ירדה בכ-3% תפוקת בשר הצאן, המוערכת על ידי הלמ"ס בכ-39 אלף טון משקל חי, שמתוכם מעל ל-90% בשר טלאים. הבשר משווק לשוק המקומי, ומבוסס בעיקר על הצריכה במגזר הערבי ועל הצריכה בחגים. קשה לנטר את מחיר בשר הצאן לחקלאי, המחיר המפורסם ע"י אחד מארגוני המגדלים עמד על 27.7 ש"ח בממוצע שנתי לק"ג טלה חי לפני מע"מ, וזאת לצד עליה של כ-12% במחירי התערובת, לעומת שנת 2017.

יבוא צאן בשנת 2018, הסתכם בכ-378 אלף טלאים חיים. מעל מחצית מהטלאים מיובאים מפורטוגל, כחמישית מאוסטרליה, והשאר בעיקר ממזרח אירופה. בנוסף, יובאו כ-1,129 טון בשר צאן קפוא. שיעור הבשר מגידול מקומי מסך מקורות בשר צאן בישראל, ירד בשנת 2018 ל-64%, בהשוואה ל-97% בשנת 2004. השחיטה המדווחת מבתי מטבחיים נאמדת בכ-278 אלף ראש בשנה, וניכר גידול בחודשי החגים - מרץ יוני ואוגוסט בהשוואה לחודשים האחרים. על סמך הערכות מקצועיות רק כרבע מהצאן נשחט בבתי המטבחיים.

ייצור חלב צאן (שיווק מאורגן):

השיווק המאורגן כולל כ-121 יצרני חלב, המייצרים במסגרת ענף מתוכנן - מדיניות המכסות וחוק החלב. מכסת חלב העיזים השנתית עומדת על-22.2 מיליון ליטר; ומכסת חלב הכבשים על-13.15 מיליון ליטר. היקף השיווק של חלב צאן כ-24 מיליון ליטרים בשנת 2018. חלב הצאן מהווה כ-1.6% משיווק החלב בשוק המתוכנן בישראל. בשנת 2018 שיווק חלב הכבשים הגיע לכ-10.1 מיליון ליטר (ושיווק חלב עזים הגיע לכ-14.2 מיליון ליטר. הייצור בעיקר בעיזים הוא עונתי, ורובו מרוכז בשבעה חודשים. בשנתיים האחרונות הביקוש לחלב צאן ומוצריו גבוה מהיצור בפועל.

החלב ומוצריו משווקים ברובם לשוק המקומי, ומבוססים על 3 מחלבות גדולות ועל עוד כ-53 מחלבות בינוניות ומחלבות משק. בשנת 2018 יוצאו לחו"ל כשני מיליון ליטר חלב צאן (בעיקר כפטה מחלב כבשים). לפי נתוני מועצת החלב משנת 2018, 22% מהשיווק - תוצרת ניגרת וחלב.

איור 1: ייצור שנתי ומכסת חלב של חלב עיזים וכבשים בשנים 2010 עד 2018

